

Resmî adı	: el-Cumhuriyyetü'l-Lübnâniyye (Lübnan Cumhuriyeti)
Başşehir	: Beyrut
Yüzölçümü	: 10.400 km ²
Nüfusu	: 4.376.900 (2003 tahmini)
Resmî dini	: —
Resmî dili	: Arapça
Para birimi	: Lebanese pound (LBP) 1 LBP = 100 piasters

Kıyı bölgelerinde turuncgillerle muz ve zeytin, Lübnan dağlarının kıyı ovasına bakan alt yamaçlarında -taraça ziraatı sistemiyle- elma, armut, şeftali, üzüm ve Bikâ' vadisinde tahıl, patates, kavun ve çeşitli sebzeler üretilen Lübnan'ın ekonomisi çoğunlukla tarıma dayanır. Tarımın yanı sıra hayvancılık da yapılır (dağlık coğrafyanın sonucu olarak daha çok keçi, daha az koyun ve büyükbaş hayvan). Akdeniz sularındaki hızlı kirlenme kıyı balıkçılığına darbe indirmiştir. 1975'te başlayan iç savaş da o yıllara kadar ekonomide önemli bir yeri olan ticaret ve bankacılık sektörüne darbe indirmiştir ve halen bu etkinliklerin yeniden canlandırılmasına çalışılmaktadır. Yer altı zenginlikleri bakımından fakir olan ülkede (az miktarda linyit ve demir) sanayi faaliyetleri daha çok besin, dokuma, yapı malzemeleri imalatı ve petrol rafinajı üzerinedir. Başlıca limanlarından petrol, zeytinyağı, işlenmiş yün ve özellikle işlenmiş mücevher ihraç edilir. Turizm gelirleri de iç savaştan sonra önemli ölçüde azalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

P. Birot – J. Dreche, *La Méditerranée et le moyen-orient*, Paris 1956, s. 445-449; Necdet Tunçdilek, *Güneybatı Asya*, İstanbul 1962, s. 26-27, 34, 65, 82; a.e. (*Fiziki Ortam*), İstanbul 1971, s. 28, 176; a.mlf., "Ortadoğu Memleketlerinin Coğrafi Problemlerine Kısa Bir Bakış", *Türk Coğrafya Dergisi*, sy. 18-19, İstanbul 1959, s. 137-152; Sami Öngör, *Orta Doğu (Siyasî ve İktisadî Coğrafya)*, Ankara 1969, s. 217-227; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Lübnan", *İA*, VII, 101-102; D. Chevallier, "Lubnân", *EL²* (Fr.), V, 793-796.

DİA

II. TARİH

İbrânîce Lebânôn, Süryânîce Lebñân, Arapça Lübnân, Grekçe Libanos, Latince Libanus ve günümüz bazı Batı dillerinde Lebanon şeklinde kullanılan Lübnan kelimesinin Sâmi dillerinde "beyaz" anlamında İbn kökünden geldiği, karla kaplı dağların beyaz görüntüsünden dolayı bölgeye bu adın verildiği kaydedilmektedir. Tarihi milâttan önce 3000 yıllarına kadar götürülebilen Lübnan Fenikeliler, Asurlular, Bâbilliler, Persler ve Makedonya Krallığı gibi birçok kavim ve devletin ardından milâttan önce 64'ten itibaren Roma İmparatorluğu'nun, daha sonra da Bizans'ın hâkimiyeti altına girmiştir. Hem Akdeniz ticaretinin hem Suriye üzerinden bütün Asya ticaretinin yönlendirildiği Lübnan toprakları Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun da en hareketli bölgeleri arasında yer almış, Avrasya ticaretinin önemli temas noktalarından birini oluşturan sahil şehirleri İslâm döneminde de aynı işlevini sürdürmüştür.

Bizans İmparatoru Herakleios'un yenilgiye uğratılmasıyla sonuçlanan Yermük Savaşı'ndan (15/636) sonra İslâm orduları günümüz Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin topraklarına hâkim oldular. Bölge müslümanlar için ticarî, hristiyanlar için dinî açıdan önemli idi. Mekkeliler'in ticaret kervanlarını Suriye'ye bağlayan yol Lübnan topraklarından geçiyordu. Hz. İsâ Sûr (Tyre) ve Sayda (Sidon) şehirlerine ayak basmış, havârilere Aziz Pavlus Sûr'da bir kilise inşa etmişti. Bölge, Hz. Ömer döneminde 14 (635) yılından itibaren sürdürülen fetihler neticesinde Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın başkumandanlığında Yezîd b. Ebû Süfyan ve kardeşi Muâviye'nin kumandasındaki ordular tarafından İslâm topraklarına katıldı. Halife Ömer bölgeyi önce Yezîd'in, onun ölümünden sonra da

Muâviye'nin yönetimine verdi. Hz. Osman devrinde bölge valisi Muâviye tarafından görevlendirilen Süfyan b. Mücîb el-Ezdi Trablus'u kuşatarak fethetti. Muâviye bu dönemde çok sayıda yahudiye buraya yerleştirdi (Belâzûrî, s. 181, 182). Fethinden itibaren Ürdün askerî eyaletine (cünd) bağlı olan Sûr hariç, Dimaşk askerî eyaletine bağlı olan Lübnan bölgesi Emevîler devrinde de bu konumunu devam ettirdi. Muâviye hilâfet merkezini Dimaşk'a nakledince Lübnan'ın da dahil olduğu Suriye bölgesinin (Bilâdüşşam) önemi arttı. Emevîler döneminde özellikle Bizans'a yönelik seferler sırasında Bizans'tan gelebilecek tehlikeler karşısında güçlü bir savunma oluşturabilmek amacıyla bölgenin sahil kesiminin imar ve iskânına önem verildi. Benî Rebîa ve Benî Hanîfe gibi Arap kabileleri bölgeye yerleştirildi. Bu arada çeşitli İranlı kabileler Beyrut, Sûr ve Sayda şehirlerinde iskân edildi. Haleflerinin de Muâviye'nin bu politikasını devam ettirmeleri sonucunda Lübnan'da İslâmîyet hızla yayıldı. Bölgenin nüfus yapısında önemli yeri olan Mârûnîler, hemen hemen aynı dönemlerde Bizans içindeki mezhep çatışmaları sebebiyle bölgeye yerleştiler. Bütün bu grupların yanında Bizans kaynaklarında Mardaites (Merdeîler), Arap kaynaklarında Cerâcime olarak adlandırılan ve çıkardıkları isyanlarla sık sık problem oluşturan bir grup da VIII. yüzyılda bölgeye yerleşti. Bizans gazâlarıyla meşgul olan ve kendilerine "zühhâdû's-sugûr" denilen dervişler ise daha ziyade sahil bölgelerinde iskân edildi. Böylece Emevîler devrinde genel olarak Lübnan'da tarımla uğraşan hristiyanlarla Trablus, Beyrut, Sayda ve Sûr gibi sahil şehirlerinde gazâ ile meşgul olan müslümanlardan oluşan bir toplumsal yapı ortaya çıktı. Bu dönemde Bizans donanma-

Sayda
deniz kalesi –
Lübnan

sı birkaç defa sahil şehirlerine saldırdıysa da alınan tedbirler sonucunda başarılı olamadı.

Arap coğrafyacıları, Lübnan toprakları içinde bulunan Sayda ve Sûr şehirlerinin hem ticarî hem de Dimaşk şehrini korumaları açısından taşıdıkları askerî ve stratejik öneme dikkat çekmişlerdir. Belâzûrî'ye göre Halife Hişâm b. Abdülmelik Akkâ'daki tersaneyi Sûr şehrine nakletmiş, böylece şehir müslümanların deniz kuvvetleri üssü haline gelmiştir (a.g.e., s. 169). Bu dönemde şehre yapılan su kuyuları ve dağıtım şebekesi, eserini X. yüzyılın ikinci yarısında yazan coğrafyacı Makdisî'ye göre şehrin su ihtiyacını karşılamaktaydı. Abbâsîler, Emevîler'in bölgede uyguladıkları politikayı devam ettirerek Lübnan'ın Dimaşk'a bağlı olan idarî yapısını korudular ve sahil şehirlerini tahkime önem verdiler. Ancak devlet merkezini Suriye'den Irak'a nakletmeleri bölgenin siyasî konumunu zayıflattı. Bu durum Abbâsî valilerinin daha serbest hareket etmelerine ve zaman zaman halka zulmetmelerine sebep oldu. Nitekim bölgede Abbâsîler'in ilk döneminde haraç âmi-line karşı Müneytra'da çıkan isyan bu tür uygulamalara karşı bir tepki olarak ortaya çıktı. Abbâsîler, Bizans saldırılarına ve isyanlara karşı bölgede yeni düzenlemeler yapmak zorunda kaldılar. Beyrut, Sayda ve Trablus gibi sahil şehirlerine gerçekleştirilen Bizans saldırılarıyla iç kesimlerdeki isyanları önlemek üzere bölgeye Tenûhîler, Kilâbîler gibi Arap kabileleri yerleştirildi.

Abbâsîler'in zaman içinde zayıflamaları sonucunda merkeze uzak bölgelerdeki valiler bağımsızlıklarını elde etmeye başladılar. Lübnan toprakları IX. yüzyılın son çeyreğinde Tolunoğulları'nın hâkimiyetine geçti. Bu dönemde Lübnan'ın güney kesimlerinde yayılma imkânı bulan İsmâîlî-Karmatî hareketi özellikle bölgenin istikrarında önemli rolü olan Tenûhîler tarafından kabul gördü. Lübnan, X. yüzyıl başlarında Tolunoğulları'nın yıkılmasıyla kısa süreli olarak tekrar Abbâsî âmillerinin yönetimine girdi. Ardından bir dönem İhşîdîler'in idaresi altına giren bölge 358'den (969) itibaren tecdrici olarak Fâtımîler'in hâkimiyetine geçti.

Fâtımîler devrinde Lübnan'ın siyasî ve dinî tarihini günümüze kadar etkileyen önemli değişiklikler gerçekleşti. Esasen Lübnan, özellikle Abbâsîler'den itibaren yönetim merkezlerine uzak ve yarı müstakil konumu sebebiyle öteden beri İsmâ-

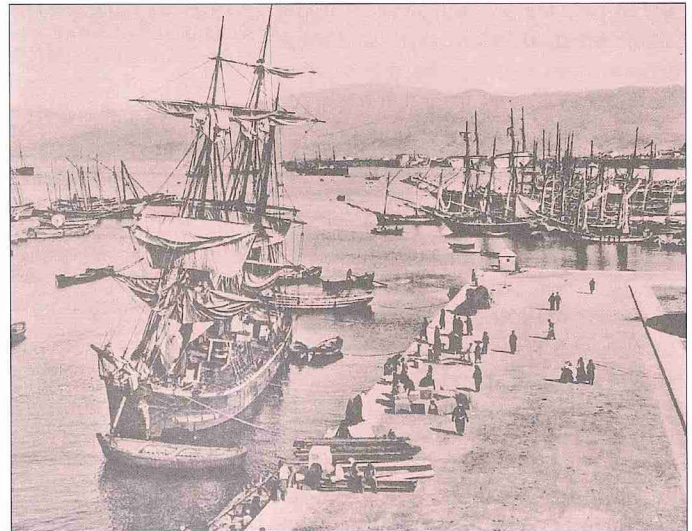
îlîlik, Nusayrîlik gibi gayri Sünnî mezhepler için uygun bir nüfuz alanıydı. İsmâîlîlik bölgede IX. yüzyılın başlarından itibaren yayılmaya başlamıştı. Fâtımîler'in politikası sonucu Lübnan'da Şîîler'in nüfuzu arttı. 1047 yılında Lübnan'a gelen Nâsır-ı Hüsrev, Trablus ve Sûr halkının büyük kısmının Şîî olduğunu kaydeder (*Sefernâme*, s. 20, 21). Halife Hâkim - Biemrillâh devrinde Dürzîlik de yayılma imkânı buldu. Sünnîler daha ziyade şehirlerde yaşamaya devam ettiler. Bölgenin dinî yapısındaki bu köklü değişme XI. yüzyılda çeşitli gruplar arasında çatışmalara sebep oldu. Kısa süreli ve istikrarsız Selçuklu hâkimiyeti sırasında bölgede Sünnîlik tekrar yaygınlaşmışsa da Selçuklular'ın kendi aralarındaki ihtilâfların bir neticesi olarak bölgenin özellikle sahil kesimleri tekrar Fâtımîler'in eline geçti. Fâtımîler döneminde bölgeye gelen seyyahların verdikleri bilgilerden Lübnan'da tarımın çok geliştiği, Bizans, İtalya, Sicilya, Endülüs ve Mağrib'den gelen gemiler kanalıyla yapılan canlı bir ticarî faaliyetin olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan Lübnan, gerek ticarî gerek dinî önemi sebebiyle hristiyan dünyasının ilgi odağı olmaya devam etti. 364'te (975) Bizans İmparatoru I. Ioannes Çimiskes, Beyrut'u ele geçirdiyse de Fâtımîler şehri hemen geri aldılar. I. Haçlı Seferi sırasında Lübnan sahil şehirlerine karşı yapılan Bizans seferleri bir süre daha devam ettikten sonra varılan anlaşmalar neticesinde bölge istikrara kavuştu. XI. yüzyılın ikinci yarısında Fâtımîler'in bölgede hâkimiyetleri zayıflamaya başlayınca Sûr'da Ukaylîler, Trablus ve civarında Ammâroğulları müstakil hânedanlıklar

kurdular. XII. yüzyıl başlarında Lübnan topraklarına giren Haçlılar 1124'te bütün sahil şehirlerini ele geçirdiler. Böylece bugünkü Lübnan toprakları Ba'lebek ve iç bölgeler dışında Haçlı yönetimi altına girmiş oldu. Haçlılar döneminde Lübnan üç idarî bölüme ayrıldı. Beyrut'un kuzeyinden Trablus'a kadar olan bölge Trablus Kontluğu'na (1099-1291), Beyrut, Sayda ve Sûr Kudüs Krallığı'na (1109-1289) bağlıydı. Lübnan'ın iç kesimleri ise müslümanların hâkimiyeti altında bulunuyordu.

Selâhaddin-i Eyyûbî'nin Hittîn zaferi (583/1187) ve ardından Kudüs'ü fethi (585/1189) Lübnan topraklarında yeni gelişmelere yol açtı. Selâhaddin, Beyrut ve Sayda'yı da fethederek Trablus Kontluğu ile Kudüs Krallığı arasındaki irtibatı kopardı. Onun ölümüyle ortaya çıkan iktidar mücadelelerinden faydalanan Haçlılar 1197'de bu şehirleri tekrar ele geçirdiler. Ardından Eyyûbîler ve Haçlılar arasında yapılan anlaşmalarla Lübnan'ın sahil kesimi Eyyûbî devri boyunca Haçlılar'ın elinde kaldı.

664 (1266) yılından itibaren Lübnan topraklarını almak için Haçlılar'la mücadele eden Memlûk Sultanı I. Baybars 1271'de Trablus Kontluğu'na bağlı pek çok kaleyi fethetti. Ancak Haçlı tehlikesi karşısında anlaşarak geri çekilmek zorunda kaldı. Lübnan topraklarıyla ilgili olarak Haçlılar'la çeşitli anlaşmalar yapan Kalavun, idaresinin son yıllarında Trablus'u geri almayı başardı (688/1289). 690'da (1291) sahil şehirlerini ele geçirerek Haçlı hâkimiyetine son veren el-Melikü'l-Eşref Halîl b. Kalavun bu şehirlerin kale ve istihkâmlarını yıktırdı. Memlûkler'in bölgedeki tam hâkimiyetleri, XIV. yüzyıl baş-

1890 yılında
Beyrut
limanını
gösteren
bir fotoğraf
(Chevallier,
lv. XI-1)

larında kendilerini uzun yıllardır uğraştıran Kesrevan'daki Dürzî ve Nusayrî zümreleri yenmeleri ve bölgeye bazı Türkmen aşiretlerini yerleştirmeleriyle gerçekleşti.

Bölge, Memlûkler döneminde eskiden olduğu gibi Suriye (Bilâdü'sşam) idarî yapılanmasına dahildi. Bu devirde Suriye toprakları Dimaşk, Halep, Hama, Trablus, Safed ve Kerek nâibliklerinden oluşuyordu. Lübnan'ın kuzeyi Trablus nâibi tarafından yönetiliyordu. Memlûk sultanı tarafından tayin edilen Trablus nâiblerinin memlûk askerî hiyerarşisinde en yüksek rütbe olan emîr-i mie ve mukaddemü'l-elflerden seçiliyordu. Bu durum Kuzey Lübnan'ın bu dönemde önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Yine bu devirde Beyrut ve daha güneydeki şehirler Dimaşk nâibliğine bağlı dört birimden birini oluşturuyordu. Dimaşk nâibü's-saltanasının tayin ettiği Ba'lebek nâibi Lübnan'ın iç kesimlerinden sorumluydu. Ba'lebek nâibine bağlı Beyrut ve Sayda ise valiler tarafından yönetiliyordu. Köyler ve kasabalar emir, şeyh veya mukaddem olarak adlandırılan ve statüleri farklılık gösteren liderlerin idaresi altındaydı.

Memlûkler bölgeye geldiklerinde sahil şehirleri daha ziyade Katolik hristiyanlar tarafından iskân edilmişti. Özellikle Fâtîmî hâkimiyetinde Dürzîlik, İsmâîlîlik ve Nusayrîlik gibi gayri Sünnî mezhepler bölgede yaygınlaşmıştı. Memlûkler döneminde Lübnan'ın nüfus yapısı müslümanlar, özellikle de Sünnîler lehinde gelişti. Selçuklular'ın XI. yüzyılda başlattığı bölgeyi yeniden Sünnîleştirme süreci Memlûkler tarafından pekiştirildi. Lübnan'ın sahil kesimi Memlûkler devri boyunca Haçlı saldırılarına maruz kaldı. Bunun sonucu olarak sahil şehirleri tekrar tahkim edildi. Dürzî, Nusayrî ve Mârûnîler'in zaman zaman çıkardığı isyanlar Memlûk kuvvetleri tarafından bastırıldı.

Lübnan, XIV. yüzyıldan itibaren güçlü Memlûk hâkimiyeti altında istikrarlı bir dönem geçirmiştir. Bu dönemde Venedik, Ceneviz, Amalfi, Pisa ve Kıbrıslı tüccarların gemilerle Lübnan'ın sahil şehirlerine geldikleri, Beyrut'ta bu tâcirlere ait hanlar olduğu bilinmektedir. Beyrut milletlerarası ticaret merkezidi ve Trablus'la birlikte doğu-batı yönündeki baharat ticaretinin ana limanlarının başında yer alıyordu. Şehirde bir gümrük idaresi vardı. Gümrük Dimaşk nâibinin gönderdiği idareciler tarafından yönetiliyordu. Venedik ve Cenevizlilerin

Haçlılar devrinde bölgede açtıkları konsolosluklar, hanlar ve kiliseler Memlûkler döneminde de faaliyetlerini sürdürmüştür. Memlûkler, hristiyanlarla yaptıkları ticarî anlaşmalarla onların haklarını koruyacaklarına ve kutsal mekânlarına zarar vermeyeceklerine dair menşurular akdetmişlerdir. Lübnan, 922 (1516) yılında Yavuz Sultan Selim'in Suriye-Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

Bölgeyi dolaşan seyyahlar Lübnan'ın Osmanlı öncesindeki dönemleri hakkında dikkat çekici bilgiler vermişlerdir. Nâsır-ı Hüsrev'den sonra bölgeye gelen seyyahlardan biri yahudi asıllı Tudelalı Benjamin'dir (XII. yüzyıl). Aynı devirde Şerif el-İdrîsî Sûr şehrindeki cam, seramik ve tekstil sanayiinden bahseder. Bölgenin özellikle Haçlı hâkimiyetindeki dönemi hakkında bilgiler İbn Cübeyr'in seyahat-nâmesinde yer almaktadır. İbn Battûta'nın eserinde de Lübnan'ın Memlûkler devrindeki durumuna dair bilgiler bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 167-183; İbnü'l-Fakih, *Muhtaşaru Kitâbi'l-Büldân* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1302, s. 19, 25, 123; Ya'kûbî, *Kitâbü'l-Büldân*, s. 325-328; İstahrî, *Mesâlik* (de Goeje), s. 56; İbn Havkal, *Sûretü'l-arz*, s. 174; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 188-189; Nâsır-ı Hüsrev, *Sefernâme* (trc. Abdülvehhab Tarzî), İstanbul 1985, s. 18-23; İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Zekkâr), tür.yer.; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut 1400/1980, s. 259-283; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, bk. İndeks; Ebû'l-Fidâ, *Takvîmü'l-büldân* (nşr. Ch. Schier), Dresden 1846, s. 60; Mufaddal b. Ebû'l-Fezâil, *Histoire des sultans mamlouks* (nşr. ve trc. E. Blochet), Paris 1928, III, 23; İbn Battûta, *er-Rihle*, Kahire 1322/1904, I, 58-59; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, IV, 112-115, 147-154; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), I/3, s. 902-903; H. Lammens, *La Syrie*, Beyrouth 1921, II, 39 ve not 3; N. Ziadeh, *Urban Life in Syria under the Early Mamluks*, Beirut 1953; I. M. Lapidus, *Muslim Cities in the Later Middle Ages*, Cambridge 1967; R. S. Humphreys, *From Saladin to the Mongols*, Albany 1977, bk. İndeks; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara 1983, s. 133-134; P. K. Hitti, *Târîhu Lübnân* (trc. Enis Feriha), Beyrut 1985; M. Ali Dannâvî, *Kur'â'e İslâmiyye fî târihi Lübnân ve'l-muntaka*, Trablus 1985; Sâlih b. Yahyâ, *Târîhu Beyrût* (nşr. F. Hours - K. Salibî), Beyrut 1986; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, 205-253; III, 352-358; D. Gilmour, "Lebanon", *The Middle East* (ed. M. Adams), Oxford 1988, s. 420-432; Ömer Abdüsselâm Tedmürî, *Lübnân, mine'l-fethi'l-İslâmî hattâ sükkü't-d-devleti'l-Ümeviyye*: 13-132 h./634-750 m., Trablus 1410/1990; a.mlf., *Lübnân, min kıyâmî'd-devleti'l-Abbâsiyye hattâ sükkü't-d-devleti'l-İhşîdiyye*: 132-358 h./750-969 m., Trablus 1412-13/1992; a.mlf., *Lübnân, mine's-siyâdeti'l-Fâtîmiyye hatte's-sükkû't bi-yedi's-salibiyyîn*: 358-518 h./969-1124 m., Trablus 1414/1994;

a.mlf., "el-Fethu'l-İslâmî ve siyâsetü'l-iskân li-sâhili Dimaşk (Lübnân)", *Bilâdü's-Şâm fî şadri'l-İslâm* (nşr. M. Adnân el-Bahît - İhsan Abbas), Amman 1987, II, 333-372; Lamia Rustum Shehadeh, "Lebanon in Ancient Texts", *Quest for Understanding* (ed. S. Seikaly v.dğr.), Beirut 1991, s. 3-13; Kamal S. Salibi, "Mount Lebanon under the Mamluks", *a.e.*, s. 15-32; *Lübnân fî târihi ve türâsih* (haz. Âdil İsmâil), Beyrut 1993, I-II; M. Beyyûmî Mehrân, *el-Müdü'l-Fînikîyye: Târîhu Lübnânî'l-kadîm*, Beyrut 1994, tür.yer.; W. E. Kaegi, *Bizans ve İlk İslâm Fetihleri* (trc. Mehmet Özey), İstanbul 2000, s. 167-168, 179-215, 377-379; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Dürzî Tarihine Dair Notlar", *TD*, X (1954), s. 147; a.mlf., "Lübnan", *İA*, VII, 102-107; D. Chevallier, "Lubnan", *EP* (Ing.), V, 787-798.

MUSTAFA L. BİLGE

III. KÜLTÜR ve MEDENİYET

Lübnan'ın jeopolitik konumu ve kozmopolit etnik yapısı ülkenin tarihine olduğu kadar kültürel yapısına da damgasını vurmuştur. Fethinden itibaren bütün sahil şehirleri, Bizans saldırılarına karşı koymak veya Bizans'a karşı yapılan seferlere katılmak üzere sahâbe ve gazilerin yerleştiği ribâtlar şeklinde teşkilâtlanmıştı. Bu durum, Emevî ve Abbâsî dönemi boyunca bölgenin kültürel yapısının şekillenmesinde önemli rol oynadı. İslâm ribât geleceğine göre en azından kırk gün ribâtlarda kalmak gerektiğinden Ebû'd-Derdâ gibi sahâbeden pek çok şahsiyet bölgeye kısa ya da uzun süreli kalmak üzere geldiler. Sahâbeden bir kısmının bölgede yerleşmesi, Lübnan'a hadis tahsil etmek üzere ilmî seyahatler yapılmasına sebep olmuştur. İslâm'ın ilk devirlerinden itibaren Lübnan'da hadis rivayet eden veya hadis almak üzere gelenlerden bazılarının adları kaynaklarda zikredilir. Beyrut ve Trablus şehirlerinin öne çıktığı bu ilk dönemde yeni fetihlere imkân sağlanması için bölgede rivayet edilen hadislerin genellikle cihad ve gazâyı teşvik eden hadisler olduğu dikkati çekmektedir.

Lübnan'da Emevîler devrinde yapılan camilerin kalıntısının bitişiğinde muhtemelen eğitim maksadıyla kullanılan odalar yer aldığından eğitimin camilerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Lübnan'da düzenli eğitim halkalarının II. (VIII.) yüzyılda Evzâî'yle birlikte başladığı bilinmektedir. Abbâsî yönetiminin ilk yıllarında Beyrut'a yerleşmiş ve burada vefat etmiş olan Evzâî'nin Lübnan tarihinde önemli bir yeri vardır. Onun çalışmalarıyla ilk fıkıh mezheplerinden birinin bölgede ortaya çıkmış olması dikkate değerdir. Evzâî burada düzenli şekilde ilk ders halkalarını